

Recenze

Nesvadba, Petr: „Policejní etika“, Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., Praha, 2009, 315 stran.

Obsáhlejší práce se dělí na dvě zásadní části – část I. „Výchozí pojmy a problémy“ a část II. „Základní otázky profesní etiky policie“. Přílohy obsahují „Etický kodex Policie České republiky“, včetně výkladu jeho pojmů, „Evropský kodex policejní etiky“ a bohatý seznam literatury.

Nutno konstatovat, že obě části, které by svým rozsahem i pojetím vydaly na samostatné publikace, vytvářejí vzácnou harmonii knihy, jejíž první část dodává druhé potřebné teoretické zázemí, zatímco druhá část dodává prvé potřebné aplikační konkrétno.

Obě části jdou číst i samostatně, což patří ke kladům publikace. Umožňuje totiž policistům, pro které by byla teoretická část příliš komplikovaná, se soustředit na praktické problémy v II. části. Zároveň však umožňuje těm, kteří se snaží proniknout hlouběji do problematiky, se o toto pokusit studiem I. části.

I. část kromě nutné pojmoslovné 1. kapitoly začíná problematikou svobody, která nepochybně tvoří základní rámec etického diskursu a umožňuje etiku pojímat jako osobní mravní hledání a nezužuje ji na zvnějšku ukládaná pravidla. Na ni navazují pojednání o stejně tak základních kategoriích, jako je svědomí, problematika hodnot a norem či otázka ctnosti. Na malém prostoru jsou zde ve zhuštěném prostoru představeny základní filosofické pohledy na dané kategorie.

Kratší 5. kapitola („Ty“ jako autentické založení etického postoje) věnovaná etice Emmanuela Lévinase se dosavadnímu výkladu poněkud vymyká, neboť se od základních kategorií dostává k jednomu z možných náhledů na etiku. Takovýchto osobitých náhledů bychom mohli najít více, ale autor má plné právo se speciálně věnovat autorovi, který ho, jak se zdá, zvláště oslovil.

Možnými pohledy na zdůvodnění morálních principů se zabývá 7. a 8. kapitola, hovořící o zakotvení etiky ve víře resp. v dosahování užitku. I tyto oblasti patří do základních teoretického a pojmového vybavení úvodu do etiky.

Kapitoly 9., 12. a 13. I. části představují již přechod k praktičtější II. části knihy. Z oblasti duchovědnější a po výtce filosofické se dostáváme do oblasti společenskovední na pomezí filozofie, sociologie a politologii. Pro policejní etiku je tato část mimořádně důležitá, neboť policejní etika je nutně průsečíkem individuální mravnosti policisty a jeho společenského poslání (ne náhodou je pojem policista odvozen od starořeckého „polis“). Otázky legitimacy, autority a moci proto představují úhelné kameny teoretického zakotvení postavení policisty ve společnosti a Weber i Arendtová zde patří mezi klasiky. Stejně tak je důležitá i otázka vztahu morálky a práva a vztahu legality a legitimacy, a to zejména pro policii, která se pohybuje v prostoru po výtce legalitním. Sem bych přiřadil i mimořádně důležitou 13. kapitolu pojednávající o spravedlnosti a právu. Úvod do teorie R. Dworkina a Johana Rawlse (i Rawlsova kritika Robertem Nozikiem) ukazují, že autor je dobře obeznámen i s modernějšími myšlenkovými proudy anglosaské filosofie.

Do této části knihy je vložena i kratší 10. kapitolka věnovaná speciálně Habermasově filosofii (která svým charakterem připomíná 5. kapitolu).

Vrcholem první části je 11. Kapitola „Relativita jako způsob existence morálky“, která krátce vykládá řešení jednoho z nezávažnějších problémů dneška – relativizace morálky a pocitu, že nic neplatí. Nesvadba přesvědčivě ukazuje, že relativizace morálky představuje výzvu k jejímu vytváření a nikoli libovůli. Skutečnost, že je stále obtížnější nalézt přesvědčivé zdůvodnění morálky, není a nesmí být argumentem proti morálce, ale naopak impulsem k jejímu nacházení. Uvedená kapitola zde jednoznačně ukazuje cestu.

K II. části:

Druhá část začíná novátorskou kapitolou o pojetí a charakteru policejní etiky, v níž autor oprávněně polemizuje s technicistním a striktně behaviorálním chápáním policejní etiky jako policejní deontologie. Touto kapitolou (a následující) se Petr Nesvadba také konstituuje jako novátorský sociálně kritický myslitel, který nově formuluje požadavky na budování moderní policie jako služby „polis“. Odmítá přitom dosud převažující, často až zkarikovaný moralismus, který se v přístupu k policejní etice často objevuje. Je samozřejmě možné jít ještě dále a hovořit o slabosti budování tohoto oboru na Policejní akademii v minulosti. Rovněž tak je správný i jeho apel na jednotu „péče o duši“ policistů a klasické policejní deontologie založené na jednoznačném formování rolí. Potřebu obou přístupů je třeba opětovně zdůraznit (zde by možná stálo za úvahu více probrat význam zvládnutí role policistou, zejména

z hlediska toho, že prostřednictvím naplňování své role je policista vnímán ostatními jako policista).

Kapitoly 3. a 4. hovořící o postavení policie ve společnosti a vztahu policie a veřejnosti, včetně specifčnosti policejní subkultury a problému loajality, patří k tomu nejlepšímu, co u nás bylo k tématu napsáno (není toho však příliš mnoho). Samozřejmě tyto poměrně krátké kapitoly nemohou nahradit tragickou nerozpracovanost tematiky stylu policejní práce a problematiky „community policing“ a „problem solving policing“.

Od úvodní části, která vymezuje dosavadní pojetí policejní etiky a její využívání v policejní praxi, text postupně přechází k vymezení postavení policisty v současné společnosti včetně některých (často bolestivých dilemat), jako je problém loajality. Po podrobném představení Etického kodexu Policie ČR se dostáváme k závěrečným částem představujícím nejtýpější projevy neetického jednání policistů, jeho příčiny a projevy.

Zejména je třeba zmínit 9. Kapitolu, věnovanou korupci v policii, která podrobně zpracovává příčiny a projevy korupce v policii, i když pouze v omezené míře ukazuje možnosti, jak korupci v policii předcházet.

Shrnutí

Jednoznačně je možné konstatovat, že jde o mimořádně zdařilou a kvalitní publikaci, která je informativní a strhující zároveň. Až neuvěřitelně dobře se autor vyrovnal s polaritou filosofického základu a praktického výkladu, přičemž teoretický základ nepostrádá fundovaností a praktický výklad v druhé části praktičností a aktuálností.

Jistě lze autorovi odpustit, že se vyhnul citlivé a složité otázce ambivalentního postavení policie ve společnosti po listopadu 1989, spojeného s nevybíravým zpochybňováním postavení policie částí českého tisku (a to i tzv. seriózního), které nemůže nemít vliv na celkovou morální atmosféru v policejním sboru. Na podrobnější analýzu tohoto problému asi čas ještě nenazrál (a určitě ne na stránkách v podstatě výkladové publikace).

Celý text je i na dobré technické úrovni a drobná technická či redaktorská pochybení jsou spíše výjimkou (např. na str. 33, 11 řádek zřejmě chybí konec věty, či na str. 100 se odkazuje na budoucí kapitolu o utilitaristické etice, která však (částečně) předchází, či poslední věta na str. 153).

Práci PhDr. Petra Nesvadby „Policejní etika“ vítám, vysoce hodnotím její odbornou úroveň i úroveň výkladu a plně ji čtenářům doporučuji.

PhDr. Radim Bureš